

Sygn. akt V CSK 631/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner (sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Budowlano-Konserwatorskiego

C. Sp. z o.o.

przeciwko K. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 27 lipca 2016 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 20 maja 2015 r.,

1) oddala skargę kasacyjną,

**2) zasądza od pozwanego na rzecz strony powodowej kwotę
1800,- (jeden tysiąc osiemset) złotych z tytułu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 maja 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego K. S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 24 listopada 2014 r., którym została zasądzona od pozwanego na rzecz powoda Przedsiębiorstwa Budowlano-Konserwatorskiego C. Sp. z o.o. kwota 94 465,83 złotych z odsetkami ustawowymi i kosztami z tytułu odszkodowania za wady robót budowlanych wykonanych przez pozwanego, co stanowiło konieczne koszty prac naprawczych oraz wiązało się z obniżoną wartością budynku w stosunku do oczekiwanej; dalej idące powództwo zostało oddalone.

Z ustaleń faktycznych wynikało, że pozwany przyjął do realizacji kompleksowe wykonanie budynku mieszkalnego A1 w zakresie robót budowlanych. Prace miały zostać zakończone w terminie do dnia 30 czerwca 2008 r., następnie przedłużonym do dnia 30 września 2008 r., za wynagrodzeniem ryczałtowym 2 075 000 złotych, rozliczanym fakturami częściowymi. W umowie przewidziano szczegółowo określone kary umowne za odstąpienie od umowy którejkolwiek ze stron, przy czym zamawiający mógł odstąpić od umowy, między innymi gdy wykonawca przekroczy ze swojej winy termin realizacji przedmiotu umowy więcej niż 30 dni w stosunku do harmonogramu prac. Z kolei, wykonawca był uprawniony do odstąpienia od umowy między innymi wtedy, gdy opóźnienie płatności ze strony zamawiającego wynosiło więcej niż 30 dni. Pozwany skorzystał z możliwości i dnia 4 grudnia 2008 r. złożył oświadczenie o odstąpieniu od umowy, wskazując jako przyczynę nieuiszczenie przez powódkę należności wynikających z faktury wystawionej dnia 3 października 2008 r. Rezultatem tego było zaprzestanie pod koniec 2008 r. wykonywania prac przez pozwanego i opuszczenie placu budowy. Jakby w odpowiedzi na to powódka pismem z dnia 7 stycznia 2009 r. złożyła oświadczenie o odstąpieniu od umowy, wskazując na niewykonanie przez pozwanego umowy, tj. przekroczenie terminu realizacji powyżej 30 dni, przerwanie prac bez usprawiedliwionego powodu i ich niepodjęcie oraz wystąpienie poważnych wad trwałych wykonanych prac. Sporządziła inwentaryzację tych prac i pismem z dnia 9 lutego 2009 r. wezwała pozwanego do usunięcia wad i usterek, następnie w kolejnych pismach przekazała pozwanemu rozliczenie finansowe robót,

ponownie wezwwała do usunięcia wad i po uprzedzeniu zleciła ich usunięcie innym podmiotom. Dnia 24 maja 2010 r. nastąpił odbiór końcowy inwestycji przez inwestora, ze stwierdzeniem usunięcia wszystkich usterek.

Zaznaczyć należy, że wyrokiem z dnia 31 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w W. w sprawie o sygn. akt X GC .../10 zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 95 358,28 złotych z odsetkami. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki wyrokiem z dnia 8 maja 2013 r., przyjmując skuteczność odstąpienia od umowy przez pozwanego pismem z dnia 4 grudnia 2008 r., przez co nastąpiło zerwanie węzła obligacyjnego łączącego strony na podstawie zawartej przez nie umowy; za podstawę prawną odstąpienia od umowy został wskazany art. 492 k.c.

W rozpoznawanej obecnie sprawie Sąd pierwszej instancji potwierdził skuteczność odstąpienia od umowy przez pozwanego, przez co oświadczenie powoda o odstąpieniu od umowy było bezprzedmiotowe, jednak art. 494 k.c. nie mógł stanowić materialnoprawnej podstawy do dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, którą powinien być art. 471 k.c. Podzielając to zapatrywanie Sąd Apelacyjny uzupełnił je stwierdzeniem, że zastosowanie powołanego przepisu było możliwe, gdyż należy przyjąć, iż wolą pozwanego, zgodnie z treścią jego oświadczenia z dnia 4 grudnia 2008 r. było odstąpienie od umowy ze skutkiem na przyszłość.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie zaskarżonym wyrokiem - w zakresie pkt 2 i 3 – przepisów prawa materialnego, tj. art. 379 § 2 w związku z art. 647 i art. 491 § 2 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że świadczenie pozwanego wynikające z zawartej umowy o roboty budowlane jest świadczeniem podzielnym, umożliwiającym odstąpienie od umowy na przyszłość (ze skutkiem *ex nunc*), podczas gdy dotyczyło ono całości umowy (ze skutkiem *ex tunc*); art. 494, art. 395 i art. 491 § 2 w związku z art. 471 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie przysługiwania powodowi roszczenia odszkodowawczego; art. 395 § 1 k.c. w związku z § 11 ust. 2 pkt b umowy o roboty budowlane z dnia 29 marca 2007 r. przez błędne przyjęcie postanowienia umowy jako podstawy odstąpienia od umowy przez pozwanego; art. 65 § 1 i 2 k.c. przez błędną wykładnię oświadczenia pozwanego o odstąpieniu

od umowy. Naruszenie przepisów postępowania dotyczy art. 328 § 2 k.p.c. Pozwany wniosł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawowe znaczenie dla rozstrzygnięcia skargi kasacyjnej mają zarzuty naruszenia prawa materialnego. Odniesienie się do nich zawierać będzie również ustosunkowanie się do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w kwestii kompletności uzasadnienia zaskarżonego wyroku i poddania go kontroli kasacyjnej. Rozważenia zatem wymaga w pierwszej kolejności to, czy w przypadku wykonywania robót polegających na wybudowaniu oznaczonego budynku ma się do czynienia ze świadczeniem niepodzielnym, czy też podzielnym, chociażby ze względu na realizowanie robót etapami i po ich zakończeniu dokonywanie rozliczenia z inwestorem. W doktrynie i orzecznictwie problem ten był wielokrotnie analizowany. Na uwagę zasługują poglądy prezentowane zwłaszcza w ostatnich latach. Na gruncie orzecznictwa Sądu Najwyższego podzielić należy stanowisko, wedle którego przedmiot świadczenia w postaci obiektu budowlanego jest w umowie o roboty budowlane, co do zasady niepodzielny, ale samo świadczenie może być podzielne w tym sensie, że częściami może być realizowane i rozliczane (wyrok SN z dnia 19 marca 2004 r., IV CK 172/03, OSNC 2005, nr 3, poz. 56). Dla podzielności świadczenia z punktu widzenia art. 379 § 1 k.c. decydujący powinien być jednak przedmiot świadczenia i w sytuacji, gdy jest to rzecz oznaczona co do tożsamości, jak to ma miejsce w niniejszej sprawie, w której przedmiotem tym było wybudowanie budynku mieszkalnego ma się do czynienia ze świadczeniem niepodzielnym. Chodziło bowiem o będący przedmiotem zamówienia jednolity obiekt budowlany, mający zostać wykonany w całości przez pozwaną firmę, w zakresie robót budowlanych. W takiej sytuacji zgodzić się należy, że podzielnego charakteru świadczenia nie da się wywodzić z przewidzianych w art. 654 k.c. i potwierdzonych w umowie tzw. odbiorów częściowych (zob. wyrok SN z dnia 16 maja 2013 r., V CSK 260/12, nie publ.).

Mając to na uwadze należy przyjąć w rozpoznawanej sprawie, że skoro świadczenie pozwanego było niepodzielne, to jego odstąpienie od umowy uznane przez Sądy obu instancji za dokonane ze skutkiem *ex nunc* - „na przyszłość” nie odniosło skutku. Nie zostały bowiem spełnione warunki prawne określone w art. 491 § 2 k.c., który uzależnia uprawnienie do odstąpienia od umowy, gdy strona dopuszcza się zwłoki tylko co do części świadczenia, od tego, żeby świadczenia obu stron były podzielne. Nie można więc również zgodzić się z twierdzeniem pozwanego ujętym w skardze kasacyjnej, że jego odstąpienie od umowy dotyczyło całej umowy i było odstąpieniem od niej od chwili zawarcia (*ex tunc*), gdyż przewidzenie odstąpienia od umowy w umowie stron było postanowieniem nieważnym. Dotyczy to również nieważności przewidzenia prawa do odstąpienia od umowy strony powodowej. Z braku spełnienia przesłanek ustawowych nie mają także zastosowania w sprawie art. 395 § 1 oraz art. 492 k.c. i w tym zakresie należy się zgodzić ze stanowiskiem pozwanego. Ze względu na nieważność postanowień umownych co do odstąpienia od umowy przez strony zastosowania mieć nie może również art. 494 k.c.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia sporu między stronami stanowi zatem art. 471 k.c. i ogólne reguły odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem doktryny w wypadku wykonania zobowiązania w znacznej części, gdy z jego właściwości nie wynika, aby nie wykonanie pozostałej części przez dłużnika miało znaczenie dla wykonania całości, ma się do czynienia z nienależytym wykonaniem zobowiązania. W sprawie zostało ustalone wykonanie robót budowlanych przez pozwanego w ponad 90%. Wykonanie reszty zamówienia oraz usunięcie stwierdzonych wad w części wykonanej nastąpiło, po bezskutecznym wezwaniu do tego pozwanego bez jego udziału. W zakresie zatem poniesionej szkody, za którą odpowiedzialność ponosi pozwany, według przesłanek, których spełnienie zostało wykazane w toku postępowania sądowego należy się stronie powodowej odszkodowanie. Podzielić należy stanowisko Sądu Apelacyjnego co do rozmiarów tego odszkodowania, obejmującego koszt koniecznych prac naprawczych w odniesieniu do wad usuwalnych i obniżonej wartości budynku odnośnie do wad nieusuwalnych. Trafne jest w tym zakresie - mimo innej oceny przez Sąd Najwyższy skutków odstąpienia

stron od umowy - uzasadnienie Sądu drugiej instancji w kwestii ustalenia wysokości odszkodowania, uwzględniającego przekonujące wyliczenia dokonane przez Sąd Okręgowy. Z tych względów nie można więc podzielić zarzutu skarżącego odnośnie do naruszenia w zaskarżonym wyroku art. 328 § 2 k.p.c.

Z przytoczonych względów, mimo częściowo błędnego uzasadnienia w zakresie ocen prawnych należało uznać zaskarżony wyrok jako odpowiadający prawu i na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. skargę kasacyjną oddalić; rozstrzygnięcie o kosztach postępowania nastąpiło na podstawie art. 98 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

aj

kc